

Гарип КАРТАЈ

159. 922 : 37. 064. 3

ПРИЧИНИ ВО УЧИЛНИЦАТА КОИ ВЛИЈААТ ВРЗ ОДНЕСУВАЊАТА НА УЧЕНИКОТ

Abstract

The goal of this research is to discover the factors in the classroom that influence the behavior of the students and to come up with adequate preventive measures against such negative factors. The society expects from the school system to produce students who are virtuous and who possess high moral values. However, the schools are facing a great number of factors which have negative influence on the behavior of the students. Some of these factors are external. From the very birth of the child, these factors have a great influence on the development of the behavior of the child. Other factors influence the behavior of the child in the process of education. According to data gathered from researches, the differences in the behavior of the children stem from: the individual differences, the hereditary characteristics of the child, the family, the social environment, the neighborhood and school friends, the technology, the socioeconomic status of the family, the composition of children in the elementary classes, the behavior of the teachers, the syllabus and the teaching methods. The following methods help eliminate the undesirable behavior: the child has to live in a healthy environment full of trust and love; in order to change the bad behavior of the student, the teacher should always have a good collaboration with the school and the family and eliminate the students' contact with the negative influences of the mass media; the school management should create conditions for the students to successfully realize sociocultural and sport activities; the classrooms should meet the students' needs; the teachers should identify the risk group of students in the class and give more attention, as well as love and understanding to them.

Key words: education, school, students' behavior, class, undesirable students' behavior.

УВОД

Како што знаеме, секое дете претставува посебен свет за себе, а долгогодишното задржување на овие различни светови во едно исто одделение и нивното успешно подготвување за иднината, од нас бара да поседуваме разбирање, специјалност и трпение. Некои родители, неможејќи добро да ги препознаваат своите деца, не можат добро да го следат и нивниот психо-социјален и академски развој на своите деца. Главната причина на родителите да занемаруваат да ги следат реакциите на децата во различните настани, нивните мислења и интерпретации, е тоа што, родителите се насочени да го следат само физичкиот развој кај своите деца. Овие занемарени однесувања кај децата, со текот на времето придонесува кај нив да се појават и различни несакани однесувања. На ученичките однесувања, не влијае само семејството, туку влијае и,

социјалната средина, врсниците, училиштето и наставниците на детето. (Şenay, 2011)

Училиштата се општествени институции во кои се воспитуваат поединците. Секоја институција за да ја реализира својата работа, вработените од таа институција имаат различни свои статуси, улоги и однесувања. Но, однесувањата на учениците сепак се обликуваат под влијание на различните фактори. Поради овие причини учениците во училишната демонстрираат различни однесувања. Развојот на една држава зависи од квалитетот на наставниците, од воспитно-образовните програми и материјали, од наставните методи и од актуелните библиотеки на таа држава. Последните резултати од човечките раководни ресурси, ни кажуваат дека, успехот во работните организации повеќе зависел од развојот на успешните човечки ресурси, отколку од развиените технолошки ресурси.

Задачата на воспитанието е да ги развие, и ментално и духовно здрави личности. На овој начин лицата ќе можат да ги обликуваат своите социјални однесувања и лица кои ќе можат да ги обезбедат своите лични права. Денес отворено се критикува воспитувањето на учениците само во кругот на технолошката и материјалистичката идеологија, и воспитанието со едно насочните мислења ќе го загрози трасирањето на патот кон иднината. (Yener, 2011)

Образованието денес, има голема одговорност, во воспитувањето на човекот како едно значајно својство на општеството. Човечкиот елемент во образованието го претставува ученикот. Ученикот во воспитно-образовната средина тоа е во училишната и во училиштето, понекогаш манифестира некои позитивни и негативни однесувања. Овие однесувања на ученикот можат да бидат поттикнати и од училишни и од вон училишни фактори.

Училишната е место, која во голема мера влијае врз однесувањата на ученикот, во ова просторија се наоѓаат потребите и својствата на учениците, начинот на управувањето со училиштето, индивидуалното минато на наставниците и наставниковите намери какви однесувања се сака да постигне кај своите ученици. Покрај сопствените својства на поединецот, во развојот на однесувањата, големо влијание имаат и надворешните фактори.

Цели на студијата

Целите на овој труд се, да се откријат училишните и вонучилишните причинители кои имаат влијание врз ученичките однесувања, со кои причини се појавуваат несаканите однесувања на учениците и да се откријат кои превентивни методи можеме да ги примениме во справувањето со ученичките негативни однесувања. Целта на овој труд е, да ги открие факторите кои имаат обликувачки улоги во однесувањето на детето и тоа од неговото раѓање, преку средината на

живеењето, па се до училишниот живот. Семејствата не се во можност сами да се справуваат со негативните ученички однесувања. Справувањето со ученичките насилства и антисоцијални однесувања во училиштата, воедно спаѓа и во товарот на наставниците. Меѓутоа, по раѓањето на децата, за да се создадат поволни услови за покажување на сакани однесувања, треба да се создадат пријатни поучувачки средини и било училнички, или вон училнички средини да се формираат и организираат соодветно, позитивно да одговораат на потребите на учениците. Поради сите овие причини, овој труд има голема улога во откривањето на причинителите кои имаат влијателни улоги во однесувањето на децата и да се откријат соодветни превентивни и интервентни методи, против ваквите негативни причинители кои негативно влијаат врз детските однесувања.

Причини што влијаат за појавата на непожелно однесување на учениците во училницата

И најкомпетентните наставници во одделенијата се сретнуваат со различни проблеми.

Несаканите однесувања што се случуваат во воспитно-образовната работа на наставникот во основните училишта се важни дисциплински проблеми во спроведувањето на образованието. Сите однесувања на учениците што го нарушуваат нормалното одвивање на наставата во училиштето се именуваат како непожелно однесување. Со несоодветно однесување во училиштето, недисциплинираните ученици не ја попречуваат само воспитно-образовната работа, туку придонесуваат за појава на вознемиреност во училницата.

Несаканите однесувања на учениците зависат од возраста, полот, социо-економските состојби и од психолошките карактеристики, а тие различно се манифестираат во средината. Однесувањето зависи и од времето, од местото и од условите во кои се манифестира и во зависност од нив добива позитивни или негативни карактеристики.

Доколку има некое несакано однесување во училницата, тоа значи дека има некоја причина. Таа може да потекнува од наставникот, од некој ученик, од физичкиот состав на училницата (од бројот на учениците, од осветленоста, од топлината, од инвентарот во училницата), или од училиштето во кое се наоѓа училницата, или од блиската околина на училиштето. За успешно справување со ваквите несакани однесувања, задолжително треба да се знаат/дознаат причините за појава на овие однесувања. (İlgar, Lütfü (Илгар, Лутфу) *Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 167 Başar, Hüseyin, (Башар, Хусеин) *Sınıf Yönetimi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1999, s. 95)

а) Вонучилнички причини. Голем дел од проблемите што настануваат во училницата се производ од некои настани што се случиле надвор од училницата. Изворите на главните училишни однесувања на

учениците, потекнуваат од околината во која живее ученикот, од семејната средина и од училиштето. Степенот на воспитаност на луѓето во опкружувањето, има големо влијание врз воспитувањето и врз однесувањето на учениците. Доколку наставникот ги земе предвид само внатрешните фактори на однесувањето, а ги занемарува надворешните фактори, тогаш нема да постигне успех, а доколку се постигне одреден успех, тоа нема да биде коренито решавање на проблемот, така што тој ќе се појави пак во иднина.

Надворешните причини се: училиштето, околината, семејството, другарите, развојот на технологијата и на медиумите, економските и генетските фактори.

Училиште: некои дисциплински проблеми што потекнуваат од самото училиште, се голем број ученици во одделението, физичките својства на училиштето, поставените правила, неземање предвид, т.е. игнорирање на интересот и желбата на учениците, слабо раководство, непосакувани одлуки, слаба комуникација на родителите со училиштето, недоволна поврзаност на вработените, намалена мотивација, недостаток на наставен кадар, неинтересни програми и средина за поучување и сл. се неколку променливи индикатори кои, рефлектирајќи се во внатрешноста на училишната, имаат големо влијание врз поведението на учениците. Исто така, немањето материјали што се потребни за воспитно-образовната работа, негативно влијае на училишната дисциплина. И различното толкување на истиот дисциплински проблем од различни наставници и од раководството на училиштето, нема продуктивно влијание врз дисциплината.

Околина: најголем фактор за недисциплината е социјалната околина на училиштето. Физичката, културната и социјалната средина на училиштето, имаат големо влијание врз однесувањето на ученикот. За да има позитивно влијание врз несаканите однесувања на учениците, наставникот треба добро да ја познава училишната околина, економското и социјалното минато на околината. Околината има големо влијание врз однесувањето на ученикот. Понекогаш не е можно да се менува однесувањето на ученикот без да се менува средината.

Семејство: семејството е примарно место каде што детето почнува да ги стекнува основните навики во однесувањето. Голем дел од времето учениците го поминуваат со своите најблиски. Првите социјални контакти и првите несакани пројави во однесувањето, тие ги стекнуваат во своите семејства. Јадрата на проблематичните однесувања, исто така, се поставуваат во семејствата. Членовите и образовното ниво на семејството, се влијателни фактори за однесувањето на учениците. Некои дисциплински проблеми што се јавуваат во училишната се предизвикани од неконзистентното однесување на родителите во семејството. Затоа, за да реши или да спречи некои од дисциплинските проблеми, наставникот

треба добро да го познава семејството и да има добра соработка со родителите.

Проблеми за недисциплинираноста на децата што потекнуваат од неправилното однесување на родителите се: викање по децата, издавање наредби, понижување, насилство, прекумерна контрола, давање условена љубов, споредба меѓу браќата, неблагодарност, неизвинување, лутење или повлекување, давање прекумерно задоволство, неодобрување на децата за самоконтролирање, неодвојување посебно време за децата, избегнување од конфронтирање, давање помалку отколку што му е потребно, барање повеќе отколку што му се можностите на детето, слаби брачни врски и др. (Aktaran: BAŞAR, s. 106 (Актаран: Башар) Aруhan, Reser Şükrü (Арухан. Реџеп Шукру) *Etkili Öğretmenin Temel Davranışları*, Timaş Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 128. Türnüklü, Abbas, ZORALOĞLU, Yunus, GEMİCİ, Yusuf, (Турнуклу, Аббас, Зоралоглу, Јунус, Гемџици, Јусуф) “İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları”, *Eğitim Yönetimi*, Cilt 7, Sayı 27, yaz 2001, s. 436.)

Другарите – Однесувањата на другарите во периодот на адолесенцијата, вршат големо влијание врз однесувањето на ученикот. Детето во времето на адолесенцијата почнува да излегува од контролата на семејството и повеќе да се здружи со своите другари и така почнува да ги преферира и да ги прифаќа некои правила и однесувања од своите другари. Детето во ова доба од животот доколку се здружи со врстници кои се наклонети повеќе кон воспитанието и образованието и кон академската успешност, тогаш ваквите врстнички однесувања придонесува кај детето да се развие позитивни-сакани однесувања. Но, доколку врстничката група се погоди да се однесува спротивно на претходните однесувања, тоа се (повеќе да излегуваат на улица, на забавни места и др.) тогаш, тоа е главната причина на детето да почне да се оддалечи од училиштето и да почне да покажува несакани однесувања како во училиштето и училницата исто така и надвор од училиштето. (Erden,2005) Некои од тие однесувања се: љубоморни другарства, наученост за поставување на различни надимиња, поднесување на различни поплаки до наставникот, различни понижувања, вознемирување на другите ученици за време на часот, недозволено земање облека на другите и други рачни и физички шегувања. (Yiğit, 2005)

Причини од развојот на технологијата и на медиумите – Една од главните причини за наглото променување на секојдневниот живот на децата во 1990-те години, се случува, со зголемувањето во бројот на употребата на телевизорите во боја, со повеќе канални програми и компјутерите.

Пред проширувањето на употребата на телевизорот како масовно информативно и забавувачко, средство се употребувало радиото и печатот. Радиото на децата и младите им помагаше во развивањето на способноста за слушање, и затоа децата подобро се подготвуваа да следат настава која

беше потпрена повеќе на раскажувачки методи. Затоа, децата на образованите и економски подобрите семејства, имаа подобар достап до овие средства и можеа подобро да се подготват за идниот образовен живот. (Erden, 2001)

Со развојот на телевизиските емисии за децата и младите во периодот 1980-те години, телевизијата почнала поголема улога да игра во животите на децата и младите. Овие средства аудио-визуелно влијаејќи врз децата, кај нив почнало да се развиваат нови информативно приемни знаења и способности, за новиот начин на живеење. Телевизијата во овој период и под државна контрола беше и се емитуваше само од еден канал. Ваквото раководење со телевизијата од страна на државните органи, обезбедуваше да се емитува на воспитни емисии што позитивно им влијаеше на однесувањата на децата.

Откако по 1990. те години профункционираа и приватните телевизии, аналогно на тоа почна да се зголемуваат и часовите за емитување на различни емисии преку телевизијата, а воедно почна и негативните влијанија на телевизијата врз детските однесувања. Со цел да се добие рејтинг, почна ерата на динамичните и колорните програми. Децата поради нивната динамична природа, како алтернативно средство за забава, повеќе се приклонети кон телевизиските програми. Подоцна телевизијата започна да ја намалува нејзината воспитна и поучувачка страна. Децата што се подготвени со вакви програми во предучилишниот период, нив во училишниот период часовите и поучувањата на наставникот стануваат незанимливи и здодевни.

Со развојот на употребата на компјутерите во семејствата по 2000-та година, истите средства, од страна на децата почнале да се употребуваат како игровни средства. Покрај тоа што, игрите во компјутерите имаат својство да развиват мисловно и одлучувачки способности кај децата, исто така, со своите динамични и занимливи игри тоа ги мотивира децата и тоа се причини за децата, да се навикнат и наклонат повеќе кон ваквите средства. Сите овие наброени својства на компјутерите се причина на децата, тие да не можат да се концентрираат на одредена тема или училишниот живот да им биде здодевен.

Покрај сите овие негативности на технологијата, сепак, ако во позитивна смисла се користат, тогаш, тие имаат значајни позитивни улоги во воспитно-образовниот процес. Пр. телевизиските програми можат да се восприемаат, и со органите за вид и со органите за слух, тоа значи, телевизијата, како ефективно наставно средство, може да се примени во наставата за оние настани и збиднувања, кои неможеме директно да ги набљудуваме. Но, главната улога во применувањето на технологијата во наставата, сепак припаѓа и зависи од рационалната и меѓусебната позитивна соработка на наставниците со семејствата. (Таџ, 2005)

Со текот на времето и играчките имаат преживеано големи промени. Децата, поради немањето на доволен број и видови на играчки,

биле приморани, самите да најдат и подготват некои играчки во 1970 и 1980. те години, но, после 2000. та година, со намалувањето на цените на различните играчки, почнал развојот на малите мускули кај децата да паѓа, причината е во тоа што, децата веќе не се заинтересирани сами да откријат и да направат играчки, туку ги купуваат готови.

Економски Причини – Овие промени повеќе се случуваат кај децата од повисоките социјално-економски статусни семејства. Овие промени кај децата придонесуваат, кај нив да се појави непочитување на поставените правила на однесувања, невнимание, неучење и нервирање на часот. Овие однесувања на децата, во раководењето на паралелката се прифаќаат и се контролираат како мали проблемски однесувања.

Од друга страна пак, со промените во економската сфера се зголемила и миграцијата од руралните средини во поурбани средини, и така почнало да се создаваат нови сиромашни населби во поголемите градови. Особено децата и младите, што живеат во овие населби, почнале во своите училишта да создаваат посериозни проблеми. Во последните години, во училиштата што се наоѓаат во предградието или блиску до нив, почнало повеќе да се појавуваат несакани однесувања. На овој начин се создават услови, да се појават такви лоши однесувања, кои можат да имаат негативни последици и со кои тешко може да се справи.

Еден друг проблем што може да се случува во ваквите сиромашни средини е, учениковото нередовно посетување на наставата или целосно оддалечување од училиштето. Истото го прават и учениците што, уште од мали години се вработуваат.

Од направените досегашни истражувања се добиени резултати дека, децата од средната социо-економска катагорија се по успешни, од децата на пониската и повисоката социо-економска катагорија.

Генетски причини – Како причини врз однесувањата на децата, можат да имаат влијанија и негативните последици што можат да настанат во предродилниот, родилниот и послеродилниот период. (Çağlar, 2000) По следниов редослед можеме да ги наредиме лошите влијанија врз детето:

Пред родилен (пренатален) период:

- Болести што се семејно наследени
- Особено, наследни болести кои доаѓаат од роднинските бракови
- Крвното несовпаѓање помеѓу двата родитела
- Хромозомски причини
- Прераната или предоцната родливост на мајката
- Ако мајката за време на бременоста т, прима лекови надвор од советувањата на докторот
- Ако мајката за време на бременоста пуши, прима алкохол или опојни средства

- Ако за време на бременоста останува под влијание на рентгенски зраци
- Недоволното хранење на мајката за време на бременоста,
- Ако мајката за време на бременоста, преживеела високо температурни и заразни болести
- •Ако мајката за време на бременоста, преживеела некоја несреќа, труење, стресови идр.,
- Ако мајката за време на бременоста, не ги направила задолжителните здравствени контроли
- Недостигот на витамините во пред родилното и во родилното време на мајката
- Пречестата бременост и породувењето на мајката
- Високиот притисок, шеќерот и срцевите болести на мајката имаат влијанија.

Родилен (натален) Период:

- Породувањето да се изврши во здравствените установи и со помош на здравствени работници,
- Предвремено и тешко породување,
- Паѓањето на бебето со помала тежина од нормалното,
- Останувањето на бебето под траума, за време на раѓањето,
- Останувањето на бебето без кислород, за време на раѓањето.

После родилен (породилен) период:

- Разболувањето на детето, после раѓањето од некоја висока температурна болест
- Контролирањето и тестирањето на новороденчето
- Редовното вакцинирање на бебето
- Тешката породилна жолтица
- Недоволното хранење на бебето
- Несреќи во домот, на работа или во сообраќајот
- Труења
- Природни непогоди и катастрофи
- Невоспитаноста на семејството и на околината.

б) Внатрешни причини во училиницата: колку што надворешните фактори имаат влијание врз недисциплината, толку и некои внатрешни фактори ја поттикнуваат недисциплината. Носечки внатрешни причини се: **наставникот, ученикот и физичката средина во училиницата.**

Причини што потекнуваат од наставникот: квалификацијата на наставникот и квалитетот на раководењето на одделението имаат големо влијание врз успехот. Еден од првите услови во активното раководење на одделението, е наставникот добро да ги познава своите ученици. Наставникот треба да им кажува на учениците кое однесување и каде е прифатливо, а кое не е, и да даде образложение зошто е неприфатливо.

Неспособните наставници имаат голем удел во создавањето на несаканите однесувања кај учениците. Редовно активниот наставник не дозволува да има пасивен ученик на час, или, пак, да биде расеан. Наставниковото исмејување, арогантно зборување, разликување меѓу учениците, недоволната комуникација со учениците, како и слабата општествена оспособеност на наставникот, можат да бидат фактори за појава на недисциплинирано однесување на ученикот. Исто така и наставниковите карактерни особини на личноста, слабата самодоверба, потрошеноста, стравот од неуспех, личните проблеми и слабата љубов спрема децата, можат да бидат причини за недисциплинирано поведение во училишната. (Како причини за недисциплината што потекнуваат од односот на наставникот можеме да ги наброиме следниве: наставниковото неконзистентно однесување спрема учениците, неговата неподготвеност, т.е. доаѓање на час без подготвен план за работа, неприспособено предавање за ученичките способности, изложување на лични проблеми во училишната, обраќање кон учениците на висок тон, понижување, навредување и физичко малтретирање, немање доволна емпатија спрема учениците, правење дискриминација меѓу учениците, неблагодарност, преголема вознемиреност, задоцнување на час, ненаградување, очекување повисок успех од капацитетот на учениците и др.).

Во долуприкажаната **табела бр.1** се дадени несаканите однесувања на учениците кои се јавуваат како последица од несоодветното однесување на наставниците, која е преземена од www.rehberlik.biz/ogretmenlere-disiplin-saglama-konusunda-oneriler/, zeynepdarcin.blogspot.com/.../sinifta-istenmeyen-davranislarin.html:

ТАБЕЛА Бр. 1

Наставнички однесувања	Несакани ученички однесувања
1. Закана со оценка	1. Страв, учење за оценка, почитување авторитет
2. Давање задачи поради казна	2. „Оладување“, „Оддалечување“ ”демотивација” од час, бунт
3. На часот примена само на методот на предавање, неохрабрување, немотивација, недолично однесување	3. Мечтаење, интерес за други нешта, наследење на часот и расеан интерес
4. Неконтролирање на задачите	4. Нерешавање на задачите, недоволно решавање на задачите, незаинтересираност
5. Вртење со грб кон одделението	5. Насочување на друго нешто
6. Неисправење на погрешните однесувања	6. Продолжување на несаканото однесување
7. Давање збор само на успешните ученици	7. Поттикнување на некомуницирање

8. Претерано критикување на погрешното однесување или на одговорот	8. Молчење, недоаѓање на училиште
9. Испитување на непоучени теми	9. Насочување кон вршење активности како препишување од другите
10. Лошо планирање, оставање на учениците без задача	10. Ориентирање на негативни воннаставни однесувања
11. Создавање дисциплина со притисок	11. Оштетување на училишниот мебел
12. Стоење на несоодветно место, од каде што не може да ги гледа сите ученици	12. Насочување на оние ученици кои не се гледаат на воннаставни активности
13. Посакување средства од учениците без да се гледа на нивната економска состојба	13. Затворање на ученикот во себе, крадење, неодење на училиште
14. Неинформирање за саканите однесувања	14. Неоспособеност за определување на саканото и несаканото однесување
15. Ученикот наместо за однесувањето, да биде критикуван за својата личност	15. Ученикот станува повлечен, затворен, се засилува некомуницирањето
16. Несоздавање погодна средина за саканото однесување	16. Продолжување на несаканото однесување
17. Ненавремено стимулирање за саканото однесување	17. Немоожност за покажување на саканото однесување
18. Неоспособеност за определување на правиот и виновниот ученик	18. Несакано однесување спрема наставникот
19. Наставникот во наставата работи ладнокрвно, не создава пријатна атмосфера	19. Негативно однесување спрема наставникот и часот
20. На некои ученици им се обраќа по името, а на некои не	20. Љубомора, оладување од часот и наставникот
21. Субјективна употреба на наградата и казната	21. Љубомора, „оладување“, оддалечување, демотивација од часот и од наставникот
22. Неприменување добар мајчин јазик	22. Арогантно зборување
23. Неоспособеност да се разликува успешниот од неуспешниот ученик (давање исти оценки)	23. Незаинтересираност на часот, несакане на наставникот, развивање протест
24. Примена на физичка казна	24. Проблемите ги решава расправајќи се со своите другари, лажење, прекумерен сомнеж, противставување

Причини што потекнуваат од учениците: ученици што имаат емоционални проблеми, доколку не можат да се справат со поставените одговорности од страна на училиштето, тешко ќе можат да се адаптираат

на училиштето и на училницата. Некои ученици поради неуспехот во наставата честопати се трудат да ја расипат атмосферата во училницата. Слабата комуникација и интеракција на ученикот со наставникот и со другарите во училницата, немањето љубов кон училиштето, немањето другари во училиштето се причини кои го поттикнуваат ученикот да биде проблематичен во училницата.

Според Дреикурс и Нелсон (Dreikurs & Nelson), во основата на недисциплинираното однесување на ученикот се четири основни причини и цели:

- Да се привлече вниманието на другите.
- Собирање сила – да се дојде до сила. (Ученикот да се засили)
- Да се одмазди некому.
- Показување немоќ. (Celep (Целеп) 2002, стр.194-197).

Причини што потекнуваат од физичката средина: физичките услови на училницата, многубројноста на учениците, бучавата, недоволната осветленост, несоодветната температура или непријатната боја на амбиентот во училницата имаат големо влијание врз однесувањето на учениците. Како што е важен редот во училницата, исто така и распоредот на седење на учениците има влијание врз дисциплината и успешноста на наставата во училницата. (Tertemiz, Neşe (Тертемиз, Неше) “Sınıf Yönetimi ve Disiplin”, *Sınıf Yönetimi*, Editör Leyla Küçükahmet (Лејла Кучукахмет), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2001 s. 58; (www.egitim.aku.edu.tr/davranis.doc))

Мерки, кои можат да се применат против вон училишните негативни причини

1. Семејната средина би требало да е демократска, средина во која се почитуваат и мислењата на децата при донесување на некоја семејна одлука.

2. Помеѓу родителите да има здрави и постојани односи, однесувањата да се конструктивни и конзистентни, и родителите секогаш со љубов да се однесуваат кон своите деца.

3. Семејствата треба да им помагаат на своите деца при нивната социјализација, при формирањето на сопственото его и својата самодоверба.

4. Родителите во односите со нивните деца, треба да се рамнотежни, да не се многу интервентни или заштитнички и да не се воопшто не заинтересирани во семејството.

5. Родителите имајќи ги во предвид негативните влијанија на врничките групи, треба да им помагаат на своите деца при нивниот врнички избор.

6. Децата и младите да бидат оддалечени и заштитени од негативните последици на масовните информативни средства.

7. Покрај училишните физички услови што им одговораат на потребите на своите ученици, би требало да има и културни услови, раководењето со училиштето да не е преголемо централистички и да се избегнува од преголемиот авторитет, не само училничките, туку и вон училничките ученички социо-културни и спортски активности да се поддржат.

Мерки, кои можат да се применат против училишните негативни причини

1. Бројот на учениците во одделението, топлината, светлината, хигиената во училницата а исто така и другите активности во училницата, треба да се насочени кон потребите на ученикот, тоа е ученикот да биде во центарот на часот.
2. Наставниците, имајќи ги во предвид ученичките индивидуални разлики, да се потрудат наставата да ја адаптираат спрема ученичките потреби, наставните барања да се постават спрема психо-физичките можности на секој ученик со цел секој ученик да може да се вклучи групното и интегративното учење.
3. Наставникот треба да е конзистентен, комуникативен, доверлив, мотивиран за часот, компетентен во својата професија, лице што не ги носи своите приватни проблеми во училницата, лице кој тежнее да ги зголеми на повисоко ниво, академските знаења на своите ученици.
4. Наставникот да се грижи да ги открие скриените способности на своите ученици, да му се пружаат потребните шанси на ученикот, тоа е наместо казна-награда на учениците, повеќе да им се пружи конструктивно позитивни утврдувачи, благовремено да се откријат учениците што се наоѓаат во ризичните групи и на овие ученици повеќе да се внимава и повеќе со љубов да се однесува кон тие ученици.
5. Да се поттикнат и наградуваат позитивните однесувања на учениците.
6. Наставникот за да ја спречи појавата на несаканите однесувања на учениците треба добро да ја планира својата воспитно-образовна работа.
7. Да се имаат во предвид промените во однесувањата на учениците, кои настануваат заради развојните доби на учениците.
8. Да се направат напори, постоечките културни разлики во одделението, позитивно да се прифаќаат и учениците да бидат информирани за различните култури.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Колку што имаат влијание вон училишните причини, исто толку влијание има и училничките причини врз однесувањата на ученикот. Овие причини се: физичката форма и мобилноста на училницата, причини од учениците, причини од наставниците и причини што настануваат од

постоечките воспитно-образовни програми. Детето како психо-социјална индивидуа при покажувањето на сакани и несакани однесувања, несомнено е поттикнат од општествената средина во која живее, од формата на својата личност и од своите доживувања. Сите манифестирани однесувања во училиницата се производ од интеракцијата и од својствата на учесниците во таа училиница. Затоа, и во позитивните и во негативните однесувања, составот на одделението несомнено игра голема улога.

Покрај горе наброените причини што можат да влијаат врз однесувањата на ученикот, исто така и физичката средина на училиницата, топлината, светлината и бројот на учениците во училиницата, имаат големо влијание врз ученичките однесувања. Како што во природата, ништо не настанува само од себе, истото правило важи и за ученичките однесувања. Ниедно однесување, само од себе не се формира и не излегува. Секогаш за настанувањето на некое однесување, мора да постои и некоја причина, но, по настанувањето на однесувањето, целосно би требало да се следат и последиците од тоа однесување. Спрема заклучоците од тоа следење, можеме да ги катагоризираме или класифицираме однесувањата во сакани или несакани однесувања.

Залагањата на воспитанието е да ги развива лицата, кои ќе прикажат посакувани однесувања, а тоа може да се постигне, само со долготречно следење на неколкуте променливи варијабли. Околината, семејството, училиштето, воспитната средина, воспитната подготовка, се утврдувачи на саканите однесувања, додека, со преземените соодветни мерки против несаканите однесувања, може да се намали манифестирањето на несаканите ученички однесувања.

ПРЕПОРАКИ

1. Повеќето од прикажаните однесувања на учениците се научени од нивните другарски групи. Се знае дека учениците и надвор од училиштето се здружуваат. За да го исправиме некое несакано однесување на некој ученик, тогаш, заеднички училиштето, родителите и наставникот меѓусебно соработувајќи, таквиот ученик ќе го насочуваат да се здружи со такви другари, кои отворено го прикажуваат саканото однесување, а кое го нема во дотичниот ученик.
2. Училиштето, чија цел е да ги воспитува учениците, првин би требало да ја воспитува својата околина, доколку вака постапува училиштето, тогаш, некои несакани однесувања на учениците би се суспендирале, уште пред да дојдат тие во училиштето.
3. Здравниот развој на детето со љубов и со доверба, зависи од неговото семејство. Една од главните задачи на семејството е да го насочува, да го упатува во поставените правила и да биде водич на своето дете. Особено, семејствата секогаш и во тешките моменти треба да ги подржат своите деца.

4. Основната задачата на училиштето во воспитно-образовниот систем, е да развива позитивни однесувања кај своите ученици и на одреден начин да ја среди својата околина. Промените што настануваат во општеството, директно влијаат и врз промената во однесувањата на раководниот кадар и на наставниците во училиштата. Поради тоа, раководителите и наставниците во училиштата, треба да бидат предци и имплементирачи на овие потребни иновации.
5. Блиската околина на училиштето, има големо влијание врз внатрешните својства на училиштето. Физичката градба на училиштето, изгледот, применливоста, и од аспект на здравствените услови, училиштето да биде атрактивно и погодно место.
6. Несаканите ученички однесувања се различни во училиштата. Некои од овие однесувања се поттикнати од ученичките незаинтересираности и влијанијата на тие несакани однесувања се повеќето краткотрајни. Незаинтересираните ученици, повеќе се насочени да ја следат надворешната средина на училиштето, тие можат во училиштето да свиркат или да фантазираат. Наставникот во ваквите моменти, треба да се избегнува од давањето на остри реакции против несаканите однесувања на учениците.
7. Раководењето на наставникот, треба да се менува спрема менувањата на психо-физичките својства во развојот на учениците во основното и во средното образование.
8. Многу од однесувањата на учениците се формираат од направените или од не направените однесувања на нивните наставници, и позади секое такво однесување сигурно постои и некоја причина. Ниедно однесување не може да биде без причина. Не е можно, да се знае, кое однесување, од кој ученик, на кој начин се перцепира. Наставниците треба добро да ги планираат, последиците на нивните реализирани однесувања.

Како заклучок можеме да кажеме дека, врз однесувањата на учениците, влијаат многу од внатре училнички и вон училнички причини. Врз основа на овие постоечки причини, кај ученикот се појавува сакано или несакано однесување. Со забележување на причините од несаканите однесувања на учениците, истите однесувања можат да се стават под контрола. Затоа, секогаш треба да се истражуваат училничките и вон училничките причини на ученичките однесувања и соодветно на тие причини, да се применува и соодветни мерки.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Aruahan, Recep Şükrü *Etkili Öğretmenin Temel Davranışları*, Timaş Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 128,
2. ARICAK, T. (2004). Sınıf İçi Disiplin. M. Gürsel, H. Sarı, B. Dilmaç (Ed). Sınıf Yönetimi. Konya: Eğitim Kitabevi,

3. ATAMAN, A. (2000). “Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler. Küçükahmet, L. (Editör). Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar, 171-191. Ankara: Nobel Yayınları,
4. Başar, Hüseyin, (Башар, Хусейн) *Sınıf Yönetimi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1999, s. 95
5. Celep 2002, стр.194-197,
6. ÇAĞLAR, D. (2000). Aile Eğitimi. Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu. MEB Özel Eğitim Rehberlik Ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara,
7. ERDEN, M. (2001). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. İstanbul: Alkım Yayınları,
8. ERDEN, M. (2005). Sınıf Yönetimi. İstanbul: Epsilon Yayıncılık,
9. ERDOĞAN, İ. (2000). Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği. Sistem Yayınları, Ocak 2000, İkinci Baskı: Ekim 2000,
10. ERTÜRK, S. (1998). Eğitimde program Geliştirme. Ankara: Meteksan Yayınları,
11. FONTANA, D. (1985) Classroom Control Understanding And Guiding Classroom Behaviour.London: British Psychological Society,
12. GÜNDÜZ, Yüksel. “Öğretmenlerin Sınıf Yönetimindeki Yeterlilikleri”, Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001,
13. İlgar, Lütfü *Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 167
14. ILGAR, L. (2005). Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi. İstanbul: Beta Yayınları. KARASAR, N. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayıncılık,
15. ÖZTÜRK, B. (2005).“Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi”,Sınıf Yönetimi. (Editor: Emin Karip), Ankara:Pegem A Yayıncılık,
16. ŞENAY, K.(2011). İlköğretim Okulları Birinci Kademedeki Görevli Yönetici Ve Öğretmen Algılarına Göre İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Önleme Yöntemleri, Yüksek Lisans Tezi İstanbul,
17. ŞENTÜRK, H. ve ORAL, B. (2008). Türkiye’de Sınıf Yönetimi İle İlgili Yapılan Bazı Araştırmaların Değerlendirilmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (26), 2- 13,
18. ŞİŞMAN, M. & TURAN, S. (Ed). Sınıf Yönetimi içinde (s. 42-56), Ankara: Öğreti Yayınları,
19. TAŞ, A. (2005). Sınıf Yönetimini Etkileyen Etenler. Etkili Sınıf Yönetimi. Ankara: AnıYayınları,
20. Tertemiz, Neşe “Sınıf Yönetimi ve Disiplin”, *Sınıf Yönetimi*, Editör Leyla Küçükahmet, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2001 s. 58; (www.egitim.aku.edu.tr/davranis.doc),
21. Tünnüklü, Abbas, ZORALOĞLU, Yunus, GEMİCİ, Yusuf, “İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları”, *Eğitim Yönetimi*, Cilt 7, Sayı 27, yaz 2001, s. 436,
22. YENER, F. (2011) Sorunlu Öğrenci Davranışlarının Çözümünde Yönetici ve Öğretmenlerin Rol Model Davranışlarının Önemi Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi,
23. YİĞİT, B. (2005). Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışlarının Yönetimi. Sınıf Yönetimi (185–204), M. Şişman ve S. Turan (Ed.), Ankara: Pegem A Yayıncılık.